

* Stichting Heemkunde Heer *

't Aörke is een uitgave onder verantwoordelijkheid van:
Stichting Heemkunde Heer.

Registratie-nummer K.v.K.: 14.058.332

Postbank 807 33 90

Bankrekening: 89.66.34.248 (SNS)

Bestuur der Stichting:

Voorzitter: W. Eggen tel. 043 - 361 24 05

Secretaris: P. Wetzels tel. 043 - 321 92 37

Penningmeester: G. Kickken tel. 043 - 362 34 89

Redactie 't Aörke:

G. Eggen tel. 043 - 356 07 21

Th. Erkamp tel. 043 - 363 14 97

P. Wetzels tel. 043 - 321 92 37

Redactie-adres: Hoogveerlinxstraat 113, 6211 AP Maastricht.

't Aörke verschijnt 4 x per jaar, en wel in de maanden januari,
april, juli en oktober.

Abonnementen:

f. 20,— per jaar bij vooruitbetaling te voldoen.

Losse nummers - voor zover beschikbaar - f. 6,—

N.B. Bij verzending per post wordt de prijs verhoogd met portokosten, afhankelijk van bestemming.

Aan publicaties in 't Aörke, zoals hierboven omschreven, wordt uiterst zorgvuldig aandacht besteed. De Stichting Heemkunde Heer, en/of individuele bestuursleden der Stichting, en/of de redactie, en/of individuele leden der redactie, en/of individuele publicisten van deze uitgave kan (kunnen) nimmer aansprakelijk gesteld worden voor eventuele onjuistheden of omissies en de gevolgen daarvan.

~ ISSN 1388 - 8471 ~

Woord van de Voorzitter

Met trots kijk ik terug, de verschijning van ons eigen Heemkunde periodiek is een feit. Een nog vrij jonge stichting is bezig het verleden van de voormalige gemeente Heer het te onderzoeken en vast te leggen, op schrift stellen en aan u lezers aan te bieden.

Bij het verschijnen van dit eerste nummer mogen er woorden van dank worden uitgebracht.

Op de eerste plaats aan het **redactieraad** die met volle overgave hebben gewerkt om het voorliggende resultaat te kunnen samenstellen.

Een boekje als dit moet een naam hebben. Dank zij **Ger Wijts**, die in zijn vindingrijkheid een naam bedacht. Nog slechts weinige herinneren zich nog de naam 't Aörke.

Aan **Ber Heuts**, een Heerdenaar in hart en nieren. Toen hem de vraag werd gesteld een ontwerp te maken voor de omslag, gaf hij zonder zich te bedenken, te kennen hieraan met plezier te willen meewerken.

Ook de auteurs en allen die voor deze uitgave kopie aandroegen.

Last but not least zij dank gebracht aan notaris **Huenges Wajer** uit Heer, die op een prettige wijze de officiële oprichting van onze stichting tot stand bracht.

Verder aan alle medewerkers van onze stichting en allen van buiten de stichting, die ons door de oprichtingsperiode heen hielpen.

Het is te hopen dat dit eerste Aörke vele opvolgers mag krijgen, zodat hetgeen in Heer leefde en nog leeft voor ons nageslacht bewaard mag blijven.

Oktober 1998

W. Eggen

Voorzitter "Stichting Heemkunde Heer"

't Äörke is een uitgave onder verantwoordelijkheid van:
Stichting Heemkunde Heer.

Registratie-nummer K.v.K.: 14.058.332

Postbank 807 33 90

Bankrekk.: 89.66.34.248 (SNS)

Bestuur der Stichting:

Voorzitter: W. Eggen tel. 043 - 361 24 05

Secretaris: P. Wetzels tel. 043 - 321 92 37

Penningmeester: G. Kickken tel. 043 - 362 34 89

Redactie 't Äörke:

G. Eggen tel. 043 - 356 07 21

Th. Erkamp tel. 043 - 363 14 97

P. Wetzels tel. 043 - 321 92 37

Redactie-adres: Hoogveerlinxstraat 113, 6211 AP Maastricht.

't Äörke verschijnt 4 x per jaar, en wel in de maanden januari,
april, juli en oktober.

Abonnementen:

f. 20,— per jaar bij vooruitbetaling te voldoen.

Losse nummers - voor zover beschikbaar - f. 6,—

N.B. Bij verzending per post wordt de prijs verhoogd met portokosten, afhankelijk van bestemming.

Aan publicaties in 't Äörke, zoals hierboven omschreven, wordt uiterst zorgvuldig aandacht besteed. De Stichting Heemkunde Heer, en/of individuele bestuursleden der Stichting, en/of de redactie, en/of individuele leden der redactie, en/of individuele publicisten van deze uitgave kan (kunnen) nimmer aansprakelijk gesteld worden voor eventuele onjuistheden of omissies en de gevolgen daarvan.

~ ISSN 1388 - 8471 ~

't Äörke no. 1 - oktober 1998.

Inhoud:

Pag.	Onderwerp:	Auteur:
1	Inhoudsopgave.	.
2	Van de redactie.	-
3	Fortuna ?... Scharn ?... Concordia ?...	(GE)
4	In Heer botsten vijf auto's op elkaar.	(LV)
6	Historie, genealogie, heraldiek (de Dopff).	(GW)
10	Woningen in Heer erg klein en in slechte toestand.	(WE)
13	Aantekeningen van Pastoor Rutten. (Deel 1)	(GE)
17	Advertenties van toen...	(WE)
18	Met de vlaaien op stap.	(ES)
19	Pie Kicken, Hoef- en Wagensmid...	(WE)
21	Wel of geen elektrische lamp in de Veldstraat ?	(GE)
22	Uit een affiche uit 1938...	(P)
23	Voetpaden in Heer. (Deel 1)	(GW)
27	H.H. Pipers. Burgemeester van Heer van 1889 tot 1899.	(GE)
29	Inwonerslijst van 1796. (Deel 1)	(GE)
32	Tijdelijke raad en verkiezingen in 1946 te Heer.	(GE)
33	Bankrechten anno 1774.	(GE)
36	Klassenfoto.	(LV)

Van de redactie.

Voor u ligt het eerste nummer van het tijdschrift "t Äörke": het resultaat van twee jaar hard werken door veel enthousiaste medewerkers binnen de pas opgerichte Stichting Heemkunde Heer.

Zoals de lezer zal zien, bevat het eerste nummer een mix van foto's en korte of langere artikelen uit de nabije en veraf gelegen geschiedenis van de voormalige gemeente Heer. De komende nummers probeert de redactie deze lijn voort te zetten. Maar ook aan actualiteiten, in relatie tot het verleden zal aandacht worden geschonken.

"t Äörke" - of voor de niet-dialect sprekenden onder ons: het Adertje - dankt zijn naam aan de bron die ontsprong ongeveer onder aan de Sjaolberreg. In de buurt van de kruising Onder de Kerk, St. Josephstraat en de Bronweg. Van hieruit liep het water van de bron uit in het Langwater en zo verder naar de Maas.

Ons "Äörke" wil op zijn beurt een "bron" van informatie zijn voor de geïnteresseerde lezer.

Een tijdschrift als "t Äörke" staat in Scharn, Heer, De Heeg en Eyldegaard natuurlijk niet op zichzelf. Het kan alleen (voort)bestaan als het zich gesteund weet door velen.

Indien U zich geroepen voelt kopij in te zenden, dan zal de redactie dat zeer op prijs stellen. Ook zijn we benieuwd naar Uw reacties. Wij hopen velen van U als abonnee te mogen begroeten.

Heer-Maastricht, oktober 1998.

De redactie.

Fortuna ?... Scharn ?... Concordia ?...

Omstreeks het begin van de jaren '20 waren er in Heer twee voetbalclubs: "Scharn" en "Fortuna". Daaruit is in 1925 een nieuwe voetbalclub opgericht "Concordia". De naam moest een jaar later gewijzigd worden, omdat er al een club met die naam bestond. De naam werd Voetbalclub Heer, weer later R.K.S.V. Heer.

De bovenstaande foto is genomen op een wei in "t Pannehuiske" met (linksboven) op de achtergrond het huis van Sjeng van den Booren. Met uitzondering van Tinus Bremers (knielend 2° van links) konden de namen van de spelers niet meer achterhaald worden.

Voor de aanvang van een wedstrijd moesten de "koojeflatte" worden gespreid, anders werd het veld afgekeurd door de scheidsrechter.... De Engelse voetbaltermen penalty en free-kick werden in het Heers: "penantie" resp. "verkik". En dan was er ook nog zoiets als "houtbal"...

IN HEER BOTSTEN VIJF AUTO'S OP ELKAAR

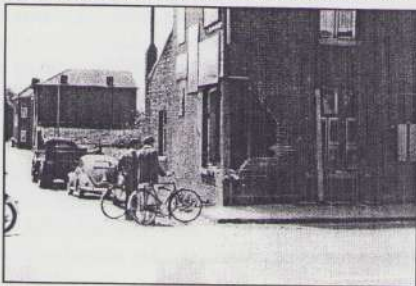
Uit "De Nieuwe Limburger" van 5 augustus 1957.

Een spectaculair verkeersongeval, zoals zich nog zelden in deze omgeving voordeed, vond zondagavond rond tien uur plaats op het kruispunt in de Rijksweg Maastricht-Vaals onder Heer. Daar vond een botsing plaats, waarbij een zware tankauto met aanhanger en vier personenauto's betrokken waren.

In de richting Maastricht reed een Belgische Volkswagen, gevolgd door een 20-tons tankwagen met aanhanger voor melkvervoer. Uit de Schoolstraat (*) wilde een kleine Belgische auto de voorrangsweg oprijden. De Volkswagen remde krachtig, maar botste toch tegen de andere Belgische auto. De tankauto, die een snelheid van ongeveer 60 kilometer per uur had, week naar links uit, botste niettemin nog tegen de Volkswagen en raasde toen op de linkerwedgehelft verder.

Daar naderden uit de richting Maastricht twee andere Belgische personenauto's. De eerste van deze twee auto's week scherp uit en werd daardoor slechts even door de tankauto gegrepen. De tweede werd echter

frontaal gegrepen en kwam zwaar beschadigd in een heg langs de weg terecht. Nog was de tankwagen niet tot stilstand gekomen. Enkele meters verder vloog het gevaarte tegen de gevel van het huis der familie Slijpen (**), waarna de trekker kantelde. Door de kracht van de botsing kwam het woonhuis op instorten te staan. Personeel van Gemeentewerken moest het huis stutten.

Na deze serie botsingen bood de aanblik een vreselijke ravage van vernielde en verwrongen wrakken, waaruit kreten om hulp opstegen. Uit de gebarsten tanks vloeide een stroom melk over de weg, zich vermengend met uitstromende benzine en olie. In een minimum van tijd ontstond er een massale volksooploop, waartegen de Rijkspolitie uit Heer pas opgewassen was, toen er assistentie kwam opdagen.

Ambulances van de GGD uit Maastricht en de brandweer van Heer kwamen handen tekort om de slachtoffers te helpen. Drie personen werden zwaar gewond naar het ziekenhuis St. Annadal te Maastricht overgebracht. Het waren de heer en mevrouw Otten uit Visé (B), alsmede de heer Derks uit Veghel (N.Br.). Twee personen werden licht gewond.

Tot zover een deel van het artikel uit genoemde krant, waarin nog melding gemaakt werd dat men - bij het ter perse gaan - omtrent het lot van de chauffeur van de tankauto in het duister tastte (**).

Foto hiernaast:
Personeel van Gemeentewerken Heer bij de tankauto, die tijdelijk in de Raadhuisstraat (voor de huidige bibliotheek) werd neergezet door een zware kraanwagen uit Beek.

Foto vorige pagina: Het gestutte pand trok na het ongeluk veel bekijks. Beide foto's zijn genomen daags na het ongeluk.

De foto's zijn niet uit de krant overgenomen.

(*) Thans Burg, Cortenstraat. Er waren overigens toen nog geen verkeerslichten.

(**) Thans is in dit pand juwelier Van Velthuysen gevestigd.

(***) Later bleek dat de chauffeur in shocktoestand de plek des onheils was ontvlucht.

Historie, genealogie, heraldiek (de Dopff).

Meester G.M. Poell, onderwijzer in de stads-burgerschool te Weert vertelt ons in zijn beschrijving van het Hertogdom Limburg (1) o.a. over de gemeente Heer:

"Deze gemeente ligt tusschen de Maas en de bergstreek, gemeenlijk *Kreberg* genaamd, en beslaat met het gehucht *Scharen* een oppervlakte van ruim 700 bund., waaronder 600 bund.belastbaar land; telt 230 huizen met 1243 inwoners, onder welke men 360 behoeftigen rekent, die hun bestaan vinden in landswerken welke zij tot in vreemde *Rijken* gaan opzoeken; zij zijn meest allen grondwerkers. Onder de 3 brouwerijen, is eene aanzienlijke. Men heeft er ééne school te *Heer*, welke door een gemiddeld getal van 110 leerlingen bezocht wordt.

Men wil, dat hier het *Coriovallum* zouden te zoeken zijn, op de *Theodosiaansche tafel* (2) voorkomende, welke sterkte, volgens anderen in het naburige *Valkenburg*, of in het nog bestaande kasteel, *Cortenbach* zoude te vinden zijn. Het is waar, dat alhier nog een *tumulus* bestaat. Het oud adellijke slot, *De burg van Heer*, is thans vervangen door een gewoon Heerenhuis."

Uit de opgaven van Meester Poell blijkt dat er in Heer nogal wat mensen armlastig waren. Toch is er in 1851 een harmonie (3) opgericht! Ondanks dat er bij de oprichters enkele zeer gegoede Heerdenaren waren, was het toch nog een staaltje van moed wegens de precaire financiële situatie van de gewone burger.

Toen echter de harmonie reeds korte tijd na de oprichting successen behaalde bij uitvoeringen, werd dat door de sinds 1820 in Heer wonende adellijke familie **de Dopff** zo zeer op prijs gesteld, dat zij enthousiast het corps de helpende hand bood. Maar niet alleen de harmonie voer er wel bij dat Heer een adellijke familie rijk was; ook de kerk was zij vaak terwille; zij verrichtte veel sociale en andere goede werken. De familie de Dopff was dan ook in die tijd zeer geliefd en gewaardeerd in Heer. Deze afhankelijkheid kwam eerst goed tot uitdrukking toen de wel-

doenster van kerk en gemeente, Baronesse M.T.H.E. de Dopff, geb. **de Matha** in 1860 overleed.

In de "Courrier de la Meuse" (4) van 3 augustus 1860 staan de verdiensten van deze edele vrouw uitvoerig vermeld, evenals de grafrede die de voorzitter van de Harmonie, de heer Jos Duquesne vóór haar bijzetting in het familiegraf hield. Ook hieruit bleek de verknochtheid van de Heerder-gemeenschap met haar Barones de Dopff de Matha.

De familie de Dopff behoorde tot een adelijk geslacht dat in Europa welbekend was en er hoge posten bekleedde. Zo werd Daniël Wolfgang de Dopff, die adjudant was van de Prins van Waldeck op 17 oktober 1685 door Keizer Leopold I in de adelstand verheven. (5)

In 1701 was deze Daniël de Dopff bevelvoerder van de stad Maastricht. Hij is in 1715 begraven in de Sint Janskerk in die stad, met groot militair vertoon.

Op 26 april 1816 werd een andere nazaat van het geslacht de Dopff, nl. Jean Francois Pierre tot Baron in de ridderschap van Limburg verheven. Deze titel was overdraagbaar aan al zijn nazaten met zijn naam.

Op dezelfde dag werd zijn broer, Ferdinand Jean Marie Guillaume dezelfde titel toegekend, met dezelfde strekking. (5) Het was deze F.J.M.G. de Dopff, te Maastricht geboren op 30 april 1763, die huwde met M.T.H.E. Barones de Matha. Hij kocht op 25 april 1822 Opveld en de Kroon en ging er wonen.

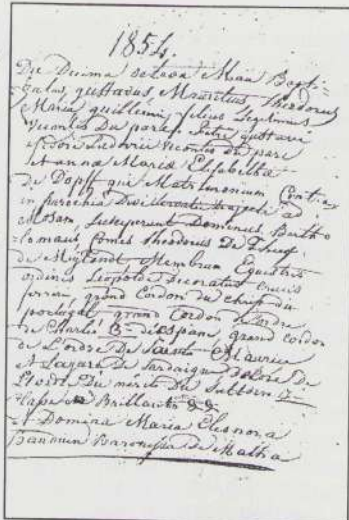
Hij was Majoor der Infanterie en kamerheer van koning Willem I. Hij overleed op 21 augustus 1833 in Maastricht.

Naast een zoon, Alexander Guillielmus, die zijn domicilie zou kiezen in Parijs, en twee dochters kreeg het echtpaar de Dopff-de Matha een dochter met de naam Anna Maria Elisabeth.

Deze werd op 10 juni 1828 in de huiskapel gedoopt. Zij huwde op 17 maart 1850 met Burggraaf G.J.L. **Duparc**, die stamde uit een aanzienlijke familie. Zij kregen behalve drie dochters (1850, 1852, 1855) twee zoons (1857 en 1854) van welke laatste de op 18 mei 1854 opgemaakte

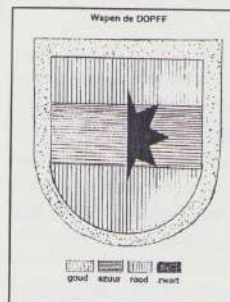
doopakte hiernaast is afgedrukt (in origineel en vrije vertaling) (6)

1854. 18 mei gedoopt Gustaaf Maurits Theodorus Maria Guilielmus wettige zoon van Burggraaf Duparc. Ouders, Gustaaf Isodoor Lodewijk Burggraaf Duparc en Anna Maria Elisabeth de Dopff die een huwelijk zijn aangegaan in de parochie Servatius te Maastricht. Doopheffers de heer Bartholomeus Graaf Theodorus de Theux de Meyland lid Equistris ordinis Leopold I en gedecoreerd met het ijzeren kruis, het grootkruis i.d. orde van Portugal, ordelint van Charles III van Spanje, ordelint van de heilige Mauritius en Sagare van Sardinië, enz. enz. en Mevrouw Maria Eleonora Bauduin, Baronesse de Matha.

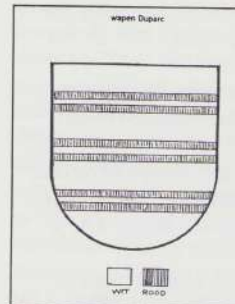

Ook is er op 30 mei 1852 in Heer een zoon gedoopt uit het geslacht Meyland uit Overijsel welke doop slechts met dispensatie van het episcopaat voltrokken kon worden, omdat het kind uit protestantse kringen kwam. Theux de Meyland staat vermeld als peter in de bovenvermelde doopakte.

Toen Burggraaf Duparc zijn onroerende goederen in Heer van de hand deed, kwam er een einde aan de bewoning van Kroon en Opveld door deze illustere familie.

Links: Het wapen van de Dopff wordt als volgt beschreven:
Rood schild met blauwe balk, in het midden, over alles heen, een halve achtpuntige ster in zwart aan de rechterzijde.
De Limburgse tak van de familie kreeg de toevoeging: Met gouden omranding.

De familie Duparc heeft vele takken en verschillende wapens waarvan er enkele iets gemeenschappelijks hebben, b.v. merletten en/of de banden.
Het wordt als volgt omschreven:
d'Argent a trois jumelles de gu. Vrij vertaald: van zilver met drie dubbelbalken van rood.
Wapenspreuk: Vaincre our mourir, d.w.z. overwinnen of sterven. (7)

Het schild van de Matha is als volgt: van goud met een rood kruis. In de vier hoeken een blauwe klimmende leeuw.

Verklaring noten:

- 1 M.G. Poell. Beschrijving van het Hertogdom Limburg. (1851)
- 2 De voorloper van de zgn. Peutinger kaart: kort gezegd de eerst bekende landkaart van onze streken uit de Romeinse tijd.
- 3 J.M. van de Venne. Geschiedenis van Heer. (1957)
- 4 Aanwezig in de stadsbibliotheek Maastricht
- 5 J.B.Rietstap. Armorial general (1965te druk)
- 6 Gemeentelijk Archief Maastricht. Parochieel Archief Heer.
- 7 Wapenboek van de Belgische adel.

Woningen in Heer erg klein en in slechte toestand.

Door allerlei maatschappelijke ontwikkelingen (o.a. de snelle toename van de bevolking, opkomst industrie) was de toestand van vele woningen, met name de arbeiderswoningen, in de tweede helft van de 19e eeuw en begin 20e eeuw overal in het land erbarmelijk.

In 1901 werd in Nederland de Woningwet aangenomen, met vele voorschriften omtrent afmetingen en dergelijke. Nieuw te bouwen woningen moesten sowieso voldoen aan de nieuwe wetgeving. Bestaande woningen konden "onbewoonbaar" verklaard worden, hetgeen in Heer ook diverse malen is gebeurd.

De Gezondheidscommissie te Meerssen (onderdeel van Staatstoezicht op de Volksgezondheid) stuurde op 6 september 1916 de volgende brief (en rapport) aan "Heeren Burgemeester en Wethouders der gemeente Heer". Onderwerp: Woningonderzoek te Heer.

Uit een vanwege onze Commissie in Uwe gemeente ingesteld woningonderzoek is o.a. gebleken dat vele kleine woningen in een slechten toestand verkeerden.

Het lid onzer Commissie, met dit onderzoek belast, heeft hier en daar slechts van die typen uitgekozen en in zijn hierbijgaand rapport, ddo 4 Mei jl., no. 11, o.m. gewezen op den toestand der woningen A 4, 9, 285, 300, 321, 326 en 327. C 141 en 142 (1)

In het algemeen moet men dan ook aannemen, dat in eene gemeente als Heer, welke een vrij talrijke arbeidersbevolking huisvest en daarbij in ziental relatief niet onbelangrijk toeneemt, op het gebied der volkshuisvesting nog veel te doen valt.

Zijn wij wel ingelicht, dan zijn reeds plannen van bouwverenigingen (2) voor den aanbouw van een aantal nieuwe woningen in voorbereiding. Wij kunnen deze plannen niet anders dan toejuichen en wij behoeven U niet te zeggen, dat ook Uwerzijds deze actie op dit gebied met alle kracht dient gesteund te worden.

De bijlagen dezer zullen wij na gemaakt gebruik gaarne terugontvangen. (3)

De Gezondheidscommissie,
gezeteld te Meerssen.
w.g. De Voorzitter en De Secretaris.

- (1) De gemeente Heer was ingedeeld in wijken (A t/m D) en alle huizen waren genummerd.
(2) Op het onderwerp "bouwverenigingen in Heer" komen wij in een volgende uitgave nog terug.
(3) De brief en het rapport waren handgeschreven. Voor het eigen gemeentelijk archief moest het rapport worden overgeschreven. Vandaar waarschijnlijk het vroegere beroep "Schrijver" bij overheidsinstanties.

Een deel van het rapport, met weglating van namen van de eigenaars en de bewoners, volgt:

Huis C 141 heeft op den beganen grond eene kamer lang 4,30 - breed 3,85 - hoog 2,80 M, waarin 10 personen wonen. Op de bovenverdieping bevinden zich 2 mansarde kamertjes, ieder lang 3,95 - breed 2,60 - grootste hoogte 2,70 M. De achtergevelmuur is gedeeltelijk vochtig, een gevolg van: 1° de te hooge ligging boven den vloer van de achterplaats en 2° van den zeer slechten toestand van het riool (N.B. niet te verwarren met huidige riool. Was waarschijnlijk gewoon een buis) dat het water van de achterplaats naar de sloot van den Rijksweg moet afvoeren.

Het daarnaast gelegen huis C 142 is een gebrekkige woning. Zij bevat beneden een vertrek lang 4,65 - breed 4 en hoog 2,80 M., waarin man, vrouw en 6 kinderen huizen. De 2 bovenkamers zijn groot 4 op 3 en 4 op 3,65 M, terwijl de hoogte daarvan slechts 1,88 M belooft. Een dezer vertrekken dient tot slaappleaats van meisjes van 17, 13 en 5 jaar en van jongens van 15, 9 en 2 jaren. Ook de achterkamer van het benedenvertrek is gedeeltelijk vochtig door de hooge ligging van van het terrein achter het huis. Het huis C 143 is van betere conditie.

De 3 huizen hebben een waterput en elk een privaat.

Pieter B., oud 83 jaren weduwnaar zonder kinderen woont in het uiterst gebrekkige huis A 4, meer gelijkend op een stal dan op eene woning.

In het huis A 9, slapen op een kamer eene dochter van 14, eene van 13 eene van 4 jaren en 2 jongens van 10 en 7 jaren.

De meest gebrekkige woningen vindt men in het Hoevestraatje.

Het huis A 326 bevat 2 één kamer woningen. In 't achterhuis woont de

eigenaar, in 't voorhuis de schoonzoon. Van deze laatste woning zijn van 2 vensters de glazen aan stukken, eene venster opening is zonder raam en is met een oud kleedingstuk dichtgemaakt. De ingang deur is aan stukken. Eene flinke reparatie is dringend nodig. De krotwoning A 327 is verhuurd aan eene vrouw met dochter. Deze woning is zeer gebrekkig, zeer onzindelijk, in haast onbewoonbaren toestand.

Het huisje A 321 dient tot woning van de ouders en 6 kinderen. Het benedengedeelte bevat een woonkamer groot slechts 10,50 M² - hoog 2,45 M en eene slaapgelegenheid groot 7,88 M² - hoog 2,45 M voor man en vrouw. De 4 oudste kinderen n.l. een jongetje van 1 à 1/2 jaar, een meisje van 11 jaren, een jongetje van 9 jaren en nog een kind slapen onder 't dak in één bed. Een ladder geeft toegang naar dit zoldertje. Het huis A 300, bij de oude kerk, bevat 2 vertrekken. De woonkamer heeft een oppervlak van 16,70 M², de slaapkamer van slechts 11,50 M². In dit laatste vertrek bevinden zich drie ledikanten, één voor de ouders en 2 voor de 5 oudste der 7 kinderen, n.l. meisjes van 15 en 5½ en jongens van 14, 12 en 9 jaren.

De Heer X is eigenaar van en bewoont met zijne vrouw het gebrekkige huis A 285. Dit bevat 2 vertrekken. De plafonds daarvan verkeeren in bouwvalligen toestand. Het huisje heeft geen privaat.

In de vele te kleine, slechte, overbevolkte woningen dezer gemeente waarin in hetzelfde vertrek soms gekookt, gewassen én gewoond moet worden, en dit daarbij nog moet dienen voor slaapgelegenheid, vindt men door uitwaasmingen en slechte ventilatie niet zelden vochtige muren.

De bouw van een groot aantal geschikte woningen voor de talrijke arbeidende klasse, is, zoo ergens dan te Heer in het belang van volkswelvaart en voornamelijk van volksgezondheid, dringend noodzakelijk.

Het lid der gezondheidscommissie. (w.g.) T. Lemmens

Aantekeningen van Pastoor Rutten. (Deel 1)

Egidius Rutten was pastoor in Heer van 1660 tot 1676. Op zich is dat niet opmerkelijk. Hij was een van de velen in de rij van pastoors te Heer. Het bijzondere van pastoor Rutten was, dat hij een register bijhield van gebeurtenissen uit die tijd.

In meerdere uitgaven van de "Maasgouw" in 1922 heeft de heer Dr. W. Goossens, destijds archivaris-bibliothecaris van de gemeente Maastricht, de "aantekeningen van pastoor Rutten" gepubliceerd. (De heer J. van de Venne, auteur van de "Geschiedenis van Heer" heeft in dat boek diverse malen gerefereerd aan de aantekeningen van pastoor Rutten en de toelichting van Dr. W. Goossens.)

Het ligt in de bedoeling om de aantekeningen van Pastoor Rutten integraal te publiceren in 't Äörke.

Alvorens met het voorwoord (en deel 1) te beginnen nog een opmerking over de voetnoten:

De meeste voetnoten zijn gemaakt door Dr. Goossens; aanvullende voetnoten zijn met (*) gemerkt.

Voorwoord van de heer Goossens:

In juni 1660 werd Egidius Rutten pastoor van Heer en het naburige Cadier. Hij was de zoon van Herman Rutten en Joanna Mommers en werd vermoedelijk te Heer of naaste omgeving geboren. Zijn vader stierf te Heer op 19 mei 1671 en werd op het koor der kerk naast de moeder begraven, die reeds 25 oktober 1665 was overleden. Kort na de aanvaarding van de pastorale waardigheid legde hij een lang smal registertje aan om de overledenen van Heer en Cadier in te schrijven. (1)

(1) Dat registertje bevindt zich (omstreeks 1922 *) in het kerkarchief te Heer. Dankbaar zij hier vermeld, dat de Pastoor, J. Heijnen onze aandacht op de inhoud daarvan vestigde en zo welwillend was het enige tijd ter bewerking aan ons af te staan.

(Het registertje bevindt zich thans in het kerkelijk archief van het Stadsarchief Maastricht *)

Vooral in de eerste jaren deed hij dat hij dat zeer uitvoerig. Nauwkeurig vermeldde hij alle omstandigheden van het overlijden en voegde vaak daarbij ene vermaning of ene ontboezeming, waaruit blijkt, dat hij een zorgzaam pastoor was, die met zijn parochianen meeleeft en meevoelde. Bij een sterfgeval, dat hem bijzonder had getroffen, schreef hij enige Latijnse chronica, zoals reqVlesCAT In DEO sVo anna LaMberts of anna LaMberts VIVat DEO In Pace, die ons aan oud-christelijke grafschriften herinneren. (1)

In hetzelfde registertje schreef hij achteraan tal van aantekeningen, die vooral bestemd waren voor zijn opvolgers in het pastoraat. Ze vormen een soort "Registrum Memoriale", zoals tegenwoordig door de statuten in de meeste bisdommen is voorgeschreven, en daar ze een kijk geven op het leven, de denkwijze en de toestanden in een boerendorp bij Maastricht voor 250 jaar, hebben wij gemeend in ons blad een plaatsje daarvoor te moeten inruimen.

Opmerkelijk is het, dat de aantekeningen in 1672 eindigen. Wij vermoeden dat de pastoor voor de belangrijkste gebeurtenissen van dat jaar en de volgende zoals het beleg van Maastricht in 1673, een nieuw register heeft aangelegd. De laatste door hem ingeschrevene in het sterfregister is iemand, die 2 juni 1676 overleed. De pastoor was ziek en had de bediening laten verrichten door zijn buurman Joannes Brugmans, de pastoor van Gronsveld. Tijdens het beleg van Maastricht door de stadhouder Willem III moest de zieke pastoor met zijn parochianen de wijk nemen naar de mergelgroeven tussen Heer en Keer en hier overleed hij de 3^e augustus. De volgende dag werd hij reeds in de kerk voor het hoogaltaar begraven. De uitvoerige inschrijving van zijn dood sluit het sterfregister. Ze is vol lof over zijn persoon en eindigt met de woorden: "Speramus bene de ipso quia bonus pastor fuit." (Wij vertrouwen dat het hem in het andere leven goed zal gaan, omdat hij een goed pastoor was.)

(1) Anna Lamberts overleed 27 april 1662 en werd in de kerk van Heer begraven. Ze was de dochter van Lambertus Lamberts en de echtgenote van Antonius Brouwers, pachter op Beusdaelhof te Bemelen.

De aantekeningen zijn deels in het Latijn, deels in het Nederlands gesteld. De Latijnse zijn door ons vrij vertaald, doch de Nederlandse hebben wij met enige kleine wijzigingen in de spelling onveranderd overgenomen. Niet altijd zijn ze in chronologische volgorde ingeschreven, wij hebben de volgorde hersteld en door opschriften telkens de inhoud aangegeven. Bovendien zijn nog enige aantekeningen ingelast, die zich tussen de inschrijvingen bevinden. Enkele voetnoten dienen ter opheldering of ter verklaring. Wat de pastoor heeft opgetekend is van zeer ongelijke waarde en wellicht zal bij het lezen iemand bij zichzelf zeggen, dat wij het een en ander, bijv. waaruit de lichtgelovigheid van de herder blijkt, gerust hadden kunnen overslaan. Wij meenden echter dat zoveel mogelijk te moeten geven, omdat soms schijnbare nietigheden veel bijdragen tot de vorming van een juist beeld van de tijd. Overigens twijfelen wij er niet aan, of de Limburgse geschiedenis zal met genoeg daarvan kennis nemen.

W. GOOSSENS.

(1660) *Begin van het pastoraat.*

Omstreeks het feest van Sint Jan werd ik pastoor te Heer door permutatie (1) met Hendrik Goffin, die aalmoezenier was geworden van de graaf van Gronsveld.

(1660) *Invoering van het middagluiden.*

De 19 december liet ik luiden bij het middageten. Tot dusver was men gewoon alleen 's morgens en 's avonds te luiden. ik voerde het derde luiden in ter ere van het lijden en de dood van Christus, die plaats vonden omstreeks 9 (hora nona) of 12 uur. En dat luiden wordt terecht genoemd "noenluyde, ende des morgens bedeclock, ende des avents: Ave Marialuyden oft Onserl. Vrouwenloff."

(1) Vervisseling of uitwisseling, verplaatsing. Wellicht in dit geval ruiling (*)

(1661) *Bediening van twee parochies.*

Ik bedien de twee parochies van Cadier (1) en Heer door binatie (2), doch ik eis geen dubbele rechten. Opdat echter uit die tweevoudige bediening geen nadeel zou ontstaan, besloot ik alleen ene recognitie (3) te vorderen. Ik heb altijd de twee parochies goed uit elkaar gehouden en dit jaar heb ik uitdrukkelijk gezegd, dat elk der beide delen van het dorp (Keer-Cadier) zich met Pasen zou regelen naar de kerk, waarbij het hoort.

(1661) *De lammerentiende van "Het Kerkske"*

In April had ik een moeilijkheid over de lammerentiende met de pachter van de hoeve van Sinnich, "in 't Kerksken". (4) Deze wilde volgens een overeenkomst met mijn voorgangers Joannes Gysen (5) en Henricus Goffin (6), slechts twee lammeren geven, onverschillig of hij een kudde had of niet. Hij meende, dat ik door die overeenkomst gebonden was, doch ik verzette mij daartegen en maakte een nieuwe regeling. (7)

Wordt vervolgd.

(1) De oude doch kleine parochie van Cadier, die in 1266 van Heugem was afgescheiden had al 30 jaren geen pastoor meer gehad, toen in 1613 Henricus Oest als zodanig werd aangesteld. Deze bediende ook de naburige parochie van Bemelen en was nog in leven, toen Egidius Rutten in 1660 tot pastoor van Heer werd benoemd. Vermoedelijk heeft hij wegens hoge leeftijd de parochie Cadier aan zijn ambtgenoot van Heer overgelaten. Na de dood van Egidius Rutten werden Cadier en Bemelen weer door dezelfde pastoor bediend tot in het jaar 1730. Onmiddellijk aan Cadier grenst het dorp Keer, dat thans daarmee een gemeente en een parochie vormt. Destijds was dat dorp met Heer een der elf banken van het kapittel van Sint Servaas en maakte het ook deel uit der parochie Heer. Dit laatste werd ter onderscheiding vaak Kapittels Keer genoemd.

(2) Letterlijk vertaald: "twee nationaliteiten" *

(3) Periodieke heffing of betaling van rechten. Hier waarschijnlijk bedoeld als minimale heffing *

(4) Deze hoeve lag in Scharn en behoorde aan het adellijke vrouwenstift van Sinnich. In de 12^e en 13^e eeuw hadden de nonnen er zelf verblijf gehouden en na hun vertrek werden er nog gedurende lange tijd godsdienst oefeningen gehouden. Vandaar de naam "in het Kerksken." Op 3 Juni 1852 brandde de hoeve af en werd niet meer herbouwd.

(5) Joannes Gysen was pastoor 1642-1654

(6) Henricus Goffin was pastoor 1654-1659

(7) Waaruit deze bestond kon niet gelezen worden, daar het blad was afgescheurd.

Advertenties van toen...

Ook oude advertenties geven een schat aan informatie over het verleden. "Advertenties van toen" wordt in 't Äörke een vaste rubriek. Hieronder een advertentie uit 1931.

Wie is Piet in Heer???

Het is 't allerbeste adres
voor alle soorten

MEUBELLEN

Vakkundig handwerk tegen streng
concurrerende prijzen

Trouwlustigen, wanneer u bij anderen niet
mocht slagen kom dan bij

PIET IN HEER

gens prijs vragen.

Minzaam aanbevelend.

P. N. Stallinga
Dorpstraat 118, Heer
Meubelwerkplaats

"Wees wijs, koop de melk bij Thijs"

Dit soort rijmende "slogans" was vroeger erg populair. Ook onze Piet maakt er gebruik van, bestudeer de advertentie maar eens goed.

Waarom had zijn zoon Hub, jawel uit de Einsteinstraat, geen slogan "Niet lang helle, voor Brand bier Hub bel-len.."

Met de vlaaien op stap.

Vroeger was het heel gewoon dat, wanneer je thuis vlaaien maakte, je ze vervolgens naar de bakker bracht om ze daar te laten bakken in de grote bakkersoven.

De bakker had grote rijen planken in zijn winkel waar de vlaaien, die hij moest afbakken, opstonden.

Je bracht ze en kreeg dan te horen wanneer je ze weer kon ophalen. Zo was het voor de feestdagen - bijvoorbeeld met de kermis - een komen en gaan van mensen met vlaaien.

Op de bovenstaande foto staat Netta Hameleers (*oet de Zaajtpan*) met twee vers gebakken vlaaien onder de armen voor de deur van Bakker Thijs Heuts (*later Wolfs, thans de Lekkerbek*) in de Dorpstraat. Links zien we nog een deel van de bakkerskar.

De foto is genomen op 5 september 1947.

Pie Kicken, Hoef- en Wagensmid...

Scharn-Heer, den 19

Rekening voor

Nee, u hoeft niet bang te zijn dat een rekening in uw brievenbus valt van P. Kicken, Hoef- en Wagensmid te Scharn-Heer. Maar zo zag een voorgedrukte rekening van *Pie Kicken* uit. Om het beroep nog eens duidelijk te maken staat op de rekening naast de naam enz. links een paard en rechts een koets (of moeten we wagen zeggen).
N.B. de drukkers van het briefpapier, Gebrs. van Aelst te Maastricht, maken onder "rekening" en passent gratis reclame voor hun bedrijf. De smederij van Pie Kicken was aanvankelijk in Scharn gevestigd. "Scharn" was toen maar één straat (de huidige Wethouder van Caldenborghlaan). Zijn huisnummer vermelden was kennelijk niet nodig.

De reden waarom Pie Kicken omstreeks 1925 Scharn verliet om zich in de Dorpstraat in Heer te vestigen is niet bekend. In dat jaar noemde hij zijn smederij: Electriche Smederij. Naast de smidse, in het pand in de Dorpstraat begon Pie een winkel, daarin deskundig bijgestaan door zijn vrouw *Fien Kicken-Sistermans*. Het assortiment in de 50'er jaren bestond uit: haarden, kachels, huishoudelijke artikelen, gereedschappen, ijzerwaren en hang- en sluitwerk. Ook waren er "flessen" butagas te koop. Voor de ingang van hun zaak hing destijds (zie de foto op de volgende pagina) zelfs een reclamebord met de naam Butagas.

Zoon "Haarrie" nam het bedrijf van zijn vader gedeeltelijk over (detailhandel in huishoudelijke artikelen).

Thans is in het pand van Pie Kicken "Kadoshop Kicken" gevestigd, geleid door Peter Kicken, genoemd naar zijn opa.

Het ANWB-bord van ongeveer 1962 (links naar Maastricht en Sittard - de E 9 -, recht door naar Amby en Valkenburg, rechtsaf naar Vaals en Aken) zult u niet meer aantreffen.

Dat is nu een etalage, waarin Peter "van de Kick" een deel van zijn waren tentoonstelt.

Het kleinere pand rechts is inmiddels afgebroken en is nu de ingang naar winkelcentrum "de Leim".

Mocht u nog ergens een onbetaalde rekening vinden van de Hoef- en wagensmid P. Kicken, dan is er een probleem. Pie heeft zijn gironummer niet op zijn rekeningen laten drukken. Overigens is de kans dat u nog een aanmaning krijgt bijzonder klein. Pie overleed in 1976. Zijn vrouw Fien was al in 1961 overleden.

Wel of geen elektrische lamp in de Veldstraat ?

In 1928 hadden zeven bewoners van de Molenweg aan de gemeenteraad om plaatsing van "eenige verlichting" verzocht. Dit verzoek werd gehonoreerd.

P. Lasoe en 7 andere bewoners van de Veldstraat verzochten daarop ook in hun straat een elektrische lamp te plaatsen vóór het huis van P. Lasoe. Burgemeester en Wethouders hadden - volgens de raadsnotulen - de toestand ter plaatse onderzocht en achtten een straatlamp niet nodig. Een vergelijking met de Molenweg ging volgens B. & W. niet op; dat was immers een drukke verkeersweg, terwijl de Veldstraat een zeer rustige straat was. Ook was het verzoek, alweer volgens B. & W., ongelukkig gemotiveerd. In het verzoek was namelijk gesteld, dat Dr. Willems huis no. 10 bijna niet had kunnen bereiken wegens het slechte licht. "Dat motief kan niet als ernstig worden beschouwd, want Dr. Willems heeft een auto met twee elektrische lantaarns die zeer goed licht geven". Het verzoek werd dus afgewezen.

Ook werd gevraagd de lamp op de hoek Kruisstraat/Dorpstraat een andere stand te geven, zodat de Veldstraat ook hiervan enig licht zou krijgen. Ook dit kon niet, want de toegang tot de Kruisstraat zou dan onvoldoende verlicht zijn.

Maar ... in de eerstvolgende vergadering was een nieuw verzoek binnengekomen. Meerdere raadsleden bleken zich overtuigd te hebben van de situatie ter plaatse. Raadslid G. Heuts merkte op dat er op meerdere plaatsen slechte verlichting was. Het ging hem niet alleen om de verlichting. Ook de zedelijkheid zou er ten zeerste mee gediend zijn. Besloten werd, dat de gezamenlijke raad een rondgang door het dorp zou houden. Daarbij zou ook het verzoek om een lamp, gedaan door J. v.d. Boorn en 4 andere bewoners van het Pannehuiske, worden bekeken.

Hoe het uiteindelijk is afgelopen is niet zo belangrijk. Wij wilden met dit verhaal alleen maar aantonen hoe serieus de gemeenteraad "op de kleintjes" lette en zich zeker niet met smoesjes om de tuin liet leiden...

Uit een affiche uit 1938

ALLEN NAAR HEER !
naar het
OPENLUCHTSPEL
EEN REISJE OM EEN MEISJE

Opgevoerd in het PAVILJOEN te Heer, gelegen achter Café-Restaurant Fr. Muytjens, Akersteenw. (10 min. vanaf Station Maastricht)

Auteur en Regie: J. WACHELDER

Muziek: P. STALMEIER

Toneel en décor: J. MOUREN

Een fris en vrolijk spel, spelend in Tirol, afgewisseld met ORKEST en ZANG, DANS en BALLETTEN.

Speciale muziek, gecomponeerd en gearrangeerd door de Heer P. Stalmeier.

Wie herinnert zich nog de revue "ZILVER" opgevoerd in het Voogdijgesticht ? Zij komen allen naar dit spel, want zij weten wat hun geboden wordt.

Schitterende costuums speciaal voor dit spel vervaardigd. Feeërieke belichting. Ruim 70 executanten, waarvan 35 dames.

Datums van opvoering: Zondag 14 Aug., 8 u. Maandag 15 Aug., 8 u.

Zaterdag 20 Aug. 8 u. Zondag 21 Aug. 8 u.

Entreprijzen: Gereserveerd f. 1,00 1e Rang f. 0,75 2e Rang f. 0,50 3e Rang f. 0,30 Kinderen halve prijzen.

Stalling voor Auto's en Fietsen.

Vanaf de dag van bekendmaking zijn kaarten in voorverkoop verkrijgbaar bij:

Fr. MUYTJENS, Paviljoen Heer Tel. 5586

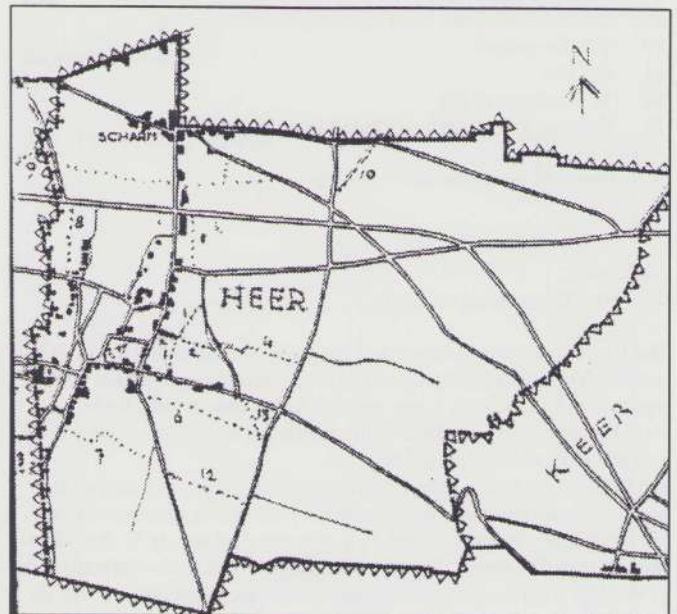
Firma A. LOONTJENS, Wijker Brugstraat Wijk. Tel. 4436

Bij enig ongunstig weer gaat de opvoering toch door, wijl het publiek dan onder het overdekte gedeelte kan zitten.

Voetpaden in Heer. (Deel 1)

Wei(g)skes, geïskes en peidjes

Bijna ieder dorp heeft een kerkepad, een voetpad dat de kortste weg naar de kerk gaat. Maar hoewel er in ons dorp na de laatste grenswijziging (1920) 13 paden waren, zou men geen van alleen een echt kerkepad kunnen noemen. Wel voldeden ze alle 13 aan de eis een omweg te voet te besparen naar werk, school, familie of anderzins.

In willekeurige volgorde waren dat:

- 1 Kruisstraatvoetpad
- 2 Dorpsvoetpad *of* Steegje
- 3 Heugemervoetpad
- 4 Veldweg voetpad
- 5 Pad achter de hoven
- 6 Molenwegspad (I)
- 7 Steynbeuckels voetpad
- 8 Mockvoetpad
- 9 Mockveld voetpad, van Groenweg tot Ambyerweg
- 10 Tombevoetpad
- 11 de Gats
- 12 Molenwegspad (II)
- 13 Pad van Veldstraat naar Oude Molenweg

N.B. Nummers verwijzen naar kaart op vorige pagina.

Verklaring:

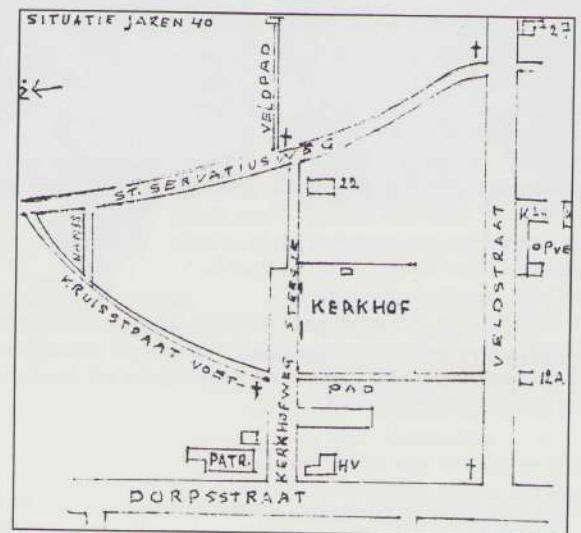
1 Het Kruisstraatvoetpad.

Het Kruisstraatvoetpad begon vroeger tegenover het pand 12a, in de nu geheten Veldstraat en liep tot aan de St. Servatiusweg, door het perceel van Rethra kad. A 5191. Later, in 1938, is het laatste stuk van het pad, door Rethra omgebogen in oostelijk richting omdat op de plaats van het pad een huis gebouwd moest worden.

Op 2 december 1948 richtten enkele eigenaren van de aan het pad liggende eigendommen een verzoek aan de raad van de gemeente Heer, het Kruisstraatvoetpad van aan de Kerkhofweg tot aan de St. Servatiusweg op te heffen omdat dit pad huns inziens 1° praktisch overbodig was geworden, 2° de jeugd er vernielingen aanrichtte, 3° de omweg naar de school slechts enkele minuten zou zijn.

De aankondiging van het voornemen van de raad, hier gunstig op in te gaan werd in "Ons Weekblad" gepubliceerd. er kwamen geen bezwaren zodat op 9 maart 1949 het Kruisstraatvoetpad aan het openbaar verkeer onttrokken werd. De eigenaars van de aanpalende percelen hebben een financiële regeling met de gemeente getroffen tot overname van dat deel van het pad, (kad.bekend als A 4659) dat aan hun eigendom grensde. Het stuk van het Kruisstraatvoetpad dat liep van de Veldstraat, die vroeger Kruisstraat heette, tot aan de Kerkhofweg, bleef vooralsnog behouden. De opheffing daarvan kwam eerst aan de orde toen er enkele meters in westelijke richting de Gerard Walravenstraat werd aangelegd.

Zie kaart hieronder

2 Het Dorpsvoetpad of Steegje.

Het Dorpsvoetpad, de huidige Kerkhofweg, was het pad dat van de Dorpsstraat liep tot aan de St. Servatiusweg bij hoeve Bovens, ongeveer op de huidige plaats van café-restaurant De Ark. Bij de aanleg van het kerkhof (in 1907) werd het pad verbreed tot voorbij de begraafplaats en kreeg de Kerkhofweg zijn naam.

3 Het Heugemer Voetpad.

Heugemer mannen, die in Heer "vrijden" (verkering hadden), evenals Heerder vrijers wier meisjes in Heugem woonden, bespaarden zich een grote omweg naar of van Heugem, door gebruik te maken van dit voetpad. Zonder dit pad zouden ze over Vogelzang of Wyckerveld moeten gaan, een flinke omweg dus. De oversteek door het Koebroek, waar dit pad doorheen liep, scheen een hachelijke onderneming te zijn, want volgens de overlevering spookten er duivels en vuurmannen rond welke men verplicht was op de rug te dragen om zonder kleerscheuren de tocht door het Koebroek te volbrengen. Ook werden er z.g. lange mannen gesignaleerd, metershoge zwarte gestalten, die weliswaar niemand kwaad deden, maar er toch verontrustend uitzagen in de nacht. Gelukkig hebben de vrijers zich niet van de wijs laten brengen.

De Oeslingerbaan, die gedeeltelijk het traject volgt van dit vroegere pad, dat begon bij de spoorwegovergang aan het einde van de Barakkenstraat en langs het Heugemer bosje liep, mag dan wel comfortabeler zijn, het is er minder romantisch!

(Wordt vervolgd in volgende uitgave van 't Äörke.)

H.H. Piters, Burgemeester van Heer van 1889 tot 1899.

Bidprentje (voorzijde)

De poorten der hel zullen tegen de kerk niet vermogen.

Zie ook de volgende pagina.

Gedeelte bidprentje (achterzijde)

Bid voor de ziel van zaliger den Edel. Achtbaren Heer **HENRICUS HUBERTUS PITERS** Burgemeester van Heer, lid van den Gemeenteraad en van het R.C. Kerkbestuur. geboren te Heer den 26 October 1838 en aldaar overleden, na een kortstondige ziekte, den 8 December 1899, voorzien van de H.H. Sacramenten.

Uit "Geschiedenis van Heer" - J.M. v.d. Venne:

Wethouder **Hendrik Hubert Piters** werd bij Koninklijk Besluit van 6 april 1889 tot opvolger van J.P.A. Roebroek benoemd. Hij werd de 18e april d.a.v. plechtig geïnstalleerd en door zijn oud-collega-wethouder Leesens hartelijk verwelkomd.

Dezelfde wethouder hield eveneens een lofrede op Burgemeester Piters bij diens herbenoeming in 1895.

Hij bleef in functie tot aan zijn dood in 1899 en werd in de raadsvergadering van 16 december 1899 piëteitvol herdacht door wethouders S. Kerckhoffs.

Zijn opvolger was Christiaan Crutzen.

De heer Piters, die overigens ongehuwd was, begon zijn "politieke carrière" in 1873, toen hij als raadslid werd gekozen. Dit bleef hij - al of niet met tussenpozen - tot aan zijn dood.

Hij werd tot wethouder gekozen in 1879 en in 1887. Twee jaar daarna volgde zijn benoeming tot Burgemeester.

Zoals reeds op zijn bidprentje is vermeld, was hij ook lid van het Kerkbestuur.

Hij is tevens voorzitter geweest van de Harmonie van Heer.

Een bidprentje, of zo u wilt "ei doedsprentsje" was in die tijd iets, dat alleen welgestelden zich konden veroorloven, althans hun nakomelingen. Het bidprentje van burgemeester Piters is het oudste bidprentje van een inwoner van Heer, dat wij konden achterhalen. Mocht u nog een ouder exemplaar vinden dan publiceren wij dat graag in een van onze volgende uitgaven.

Inwonerslijst 1796. (Deel I)

Na de verovering door de Fransen werden wij in 1795 ingelijfd bij de Franse Republiek, waardoor alle Franse wetten ook hier van toepassing waren. Een van die wetten schreef voor dat in elke "commune" een lijst werd aangelegd, bevattende namen, leeftijd, beroep of staat, de straat en het jaar van vestiging in de gemeente. In Heer is dat gebeurd in 1796. Het werd een flink register, waar op de eerste pagina staat vermeld **Departement de la Meuse inférieure, Canton de Meersen, Commune de Heer.**

De inwonerslijst zal in toekomstige uitgaven van 't Äörke worden behandeld. In dit nummer beperken wij ons tot een inleiding en afbeelding/bespreking van de straatnamen.

Beknpte toelichting bij de begrippen Departement, Canton en Commune met betrekking tot de inwonerslijst.

- Département de la Meuse inférieure (Departement der Nedermaas)
De Franse Republiek was ingedeeld in departementen, zoals thans in Frankrijk nog het geval is, en grofweg vergelijkbaar met onze provincies. De hoofdstad van het Departement der Nedermaas was Maastricht. Aan het hoofd stond een Prefect. Het departement was onderverdeeld in 3 arrondissementen. Een arrondissement werd onderverdeeld in cantons en gemeenten.

Plaatsen met meer dan 5.000 inwoners werden direct (in 1795/1796) een zelfstandige gemeente, d.w.z. met eigen gemeentebestuur. De kleine plaatsen werden ingedeeld bij een canton. Met de indeling van die cantons hadden de Fransen aanvankelijk nogal wat moeite. Zo heeft Heer in een tijdsbestek van enkele maanden behoord bij diverse cantons, maar uiteindelijk werd Heer ingedeeld bij het Canton Meersen.

De verschillende kleinere plaatsen hadden hun vertegenwoordigers bij het bestuur van het canton.

Commune moet hier gelezen worden als plaats. Een zelfstandige gemeente is Heer pas in 1800 geworden.

- De lijst:

Waarschijnlijk is de lijst opgemaakt door iemand uit de directe omgeving, met toch wel behoorlijke kennis van de Franse taal. Opvallend is dat familienamen die daarvoor (doopregisters) en naderhand meestal op dezelfde wijze werden geschreven, in deze lijst geheel anders werden geschreven. Bijvoorbeeld Huyts i.p.v. Heuts. Wat verder nog opvalt is dat aan het einde van de lijst de gegevens minder nauwkeurig worden als deze worden getoetst aan de doopregisters. De meisjesnamen (familie-geboortenaam van de vrouw) worden vaak niet vermeld, de leeftijden van man en vrouw worden soms simpelweg gelijkgesteld en in enkele gevallen worden typische jongensnamen aangeduid als "dogter" en andersom. Wat de leeftijd van kinderen betreft nog het volgende: Kinderen beneden de leeftijd van 12 jaren worden in de kolom leeftijd met .. aangeduid.

Maastrigterweg: Huidige Scharnerweg en de Weth. van Caldenborghlaan. Werd later gewoon "Scharn"

Groote Straat: Huidige Burg. Cortenstraat en de gehele Dorpsstraat. N.B. Klinkenberg wordt niet apart als straat genoemd.

Kruysstraat: Huidige Kruisstraat en de Veldstraat (die heel vroeger ook Ridderstraat werd genoemd).

Kerkstraat: Huidige oude Kerkstraat. Vanuit Heer was dit toen waarschijnlijk de kortste weg naar Maastricht.

Op den Was: Nog steeds op de Was. Waarschijnlijk behoorde de Hovenstraat hier ook onder.

In de Brakken: De huidige Haspengouw. Was tot aan de annexatie in 1970 Barakkenstraat. De naam werd gewijzigd om verwarring met bijv. "Lage Barakken" te Maastricht te vermijden.

Op den Demert: Demertstraat, of zoals sommigen nog zeggen "Op 't Brook"; was geen doorgaande weg.

Onder de Kerk: Heet ook thans nog zo. Was in die tijd gedeeltelijk bijna letterlijk "onder de kerk".

Akerweg: Waarschijnlijk Bemelerweg. Begin en einde zijn niet duidelijk. Er wonen slechts 3 gezinnen. Wellicht inclusief 1 huis in 't Pannehuiske.

N.B.: Huisnummers zijn eerste enige jaren later ingevoerd.

Volgnr. op lijst:		Straat:
1 t/m 13	=	Maastrichterweg
14 t/m 64	=	Groote Straat
65 t/m 86	=	Kruysstraat
87 t/m 100	=	Kerkstraat
101 t/m 109	=	Op den Was
110 t/m 117	=	In de Brakken
118 t/m 138	=	Op den Demert
139 t/m 142	=	Onder de Kerk
143 t/m 145	=	Akerweg.

Wordt vervolgd.

Tijdelijke gemeenteraad en verkiezingen in 1946 te Heer.

In 1945 werd een *tijdelijke* gemeenteraad *benoemd*. Deze bestond voor een klein gedeelte uit raadsleden van vóór de oorlog, gedeeltelijk uit leden van de in dat jaar opgerichte Katholieke Volks Partij (K.V.P.), afdeling Heer.

De 13 benoemde raadsleden waren:

Breuls P.N., van Caldenborgh J.H.L., Custers J.W., Erkamp F.A.M., Heugen M.H., Janssen P.L.H., Kerckhoffs J.H.W., Lajoje J., Notermans A., Pieters M.A., Vranken L., Welzen P.J. en Wijnands J.H.

In 1946 werden maar liefst drie verkiezingen gehouden. Op 17 mei voor de Tweede Kamer, 29 mei voor de Provinciale Staten en op 24 juli voor de gemeenteraad. De uitslag voor de Kamerverkiezingen was als volgt:

Katholieke Volks Partij	1.940	stemmen
Partij van de Arbeid	740	"
Communistische Partij	118	"
Partij van de Vrijheid	26	"
Anti Revolutionaire Partij	20	"
Christelijk Historische Unie	18	"
Staatskundig Geref. Partij	9	"

Met het oog op de naderende raadsverkiezingen schreef het plaatselijke bestuur van de K.V.P. in "Ons Weekblad":

"De P.v.d.A. kreeg een groot aantal stemmen. En de communisten verwierven n.b. 4%! Dit is een schande voor onze gemeente. En deze schande mag zich niet herhalen bij de volgende verkiezingen voor Prov. Staten en Gemeenteraad. Onze gezamenlijke Bisschoppen hebben ons toch zeker niet voor niets vanaf den kansel de noodzakelijkheid voorgehouden om op de K.V.P. te stemmen".

Voor de gemeenteraadsverkiezingen werden 4 lijsten ingediend: (De vetgedrukte namen zijn de namen van de gekozen raadsleden)

Lijst 1: *Partij van de Arbeid.*

Heugen M.H., Kreeftenberg J.G., Afman K., Smorenburg H.J., Van der Wel N., Keijzer J.J., Nieuwenhuis J.H., van Luijk F.J.
Resultaat: 600 stemmen (3 zetels)

Lijst 2: *Katholieke Volks Partij.*

Vranken L., Wijnands J.H., van Caldenborgh J.H.L., Janssen P.L.H., Kerckhoffs W.H., Breuls P.N., Prikken Th.H., Pieters M.A., Konings H.J., Knubben A.W., Heijnen H.A., Muijtjens P.H.G., Weerts J.H., Bovens L.
Resultaat: 1.435 stemmen (7 zetels)

Lijst 3: *Lijst Kubben.*

Erkamp F.A.M., **Kubben M.M.,** Jeurissen G., Moonen M.H., Heuts J.H., Essers M.F.H., Bleezer J.H., Beckers N.H.
Resultaat: 286 stemmen (1 zetel)

Lijst 4: *Lijst Kerckhoffs.*

Kerckhoffs J.H., **Quaaden M.H., Aarts P.H.,** v.d. Heuvel P.A.J., Warps H., Budij P., Schurgers P.J.
Resultaat: 437 stemmen (2 zetels)

Uit de tijdelijke, benoemde raad werden slechts 5 van de 13 leden in de "echte" gemeenteraad gekozen.

De Heren L. Vranken en J.H.L. van Caldenborgh werden vervolgens tot wethouders gekozen. En zouden dat nog heel lang blijven...

Bankrechten anno 1774.

Tot aan de Franse tijd werden de inwoners van de schepenbank Heer jaarlijks, tijdens het zogenaamde voogd- of jaargeding, nog eens herinnerd aan hun **plichten**, alhoewel het de **bankrechten** genoemd werd. Van elk gezin moest een afgevaardigde bij het geding aanwezig zijn. Het grootste deel van die bankrechten -in totaal 54 artikelen in 1774- bestonden uit voorschriften, direct of indirect verband houdende met wat wij vandaag de dag landbouw en veeteelt noemen. Een aantal artikelen in die bankrechten had betrekking op de herbergen:

Art. 19. Dat niemand sal meugen brouwen of bier inleggen om uittetappen en te verkoopen, sonder oorlof ende de gewoonlijke recognitie aan den Heer en dat de tappers zullen gehouden weezen telkens, soo sy van buyten bieren inbrengen, te roepen de keurmeesters om dezelve te keuren en te zetten op hunne behoorlijke weerde, aleeer dezelve te mogen uittappen, ende daertoe te gebruyken de maete van St. Servaespanhuys, op poene van drij goudguldens.

Art. 20. Item dat geene herbergiers en sullen mogen langer gasten in hunne huysen houden en bier uittappen als tot negen uren 's avonds in den somer, en tot acht uren in den winter's avonds op poene van drie goudguldens voor de eerste reyse en daarna dobbel, in welke poene en amende ook sullen vallen de gasten en drinkers, die na gemelde uren in de herbergen drinken blijven; ook en sullen de voorgeschreve herbergiers geene gelagen mogen setten op sondagen en heilige dagen, gedurende den dienst der misse, sermoen, christelyke leeringen of vespers.

Art. 21. Item den weerd, die bevonden sal worden eenige dusdanige gasten te verbergen ofte te verzwijgen, zal dobbel amende, zoo voor sig, als voor de gasten te betalen.

Art. 22. Item soo enige krakeelen of twisten in de herbergen geschieden, zal den weerd gehouden zijn, zulx zooverre mogelijk te beletten ende den Heere daarover te adverteeren, inwendig vier en twintig uren, op eene amende van vijf goudguldens.

Art. 35. Item wordt verboden alle soorten van injurien, blasphemiën, vloeken en zweeren, zoo aen oude als jonge lieden, soo in de herbergen als daerbuyten, op boete van telkens te vallen in eene amende van eenen goudgulden.

Art. 44. Item is mede verboden aan alle herbergiers en tappers van violen of dansspeelers in hunne huizen te houden, sonder oorlof en permissie van den Heere, op poene van dry goudguldens amende.

En dan nog deze artikelen uit dezelfde bankrechten.....:

Art. 23. Item soo eenige dogter of vrouwpersoone haer, buyten houwlyk, laten bezwangeren, zullen dezelve in een amende vervallen van veertig patacons, promptelyk te betalen, en so dezelve dochter of vrouwpersoone komt te trouwen met den jonkman of manspersoon, van welke zy bezwangerd is, zal desnietteenstaende betalen de helfte van deze amende voorgeschreven, volgens express bevel van onze eerw. Heeren deeken en kapittel van St. Servaes.

Art. 50. Word mede geïnterdicteerd en serieuslyk verboden, dat voorten ten tyde van den vastenavond of eenigen anderen tyd van het jaar geen mascarades meer sullen agter dorp loopen, alsmede dat geen manspersoon zig in vrouweklederen, nog geene vrouwspersoon haer in mansklederen zal mogen verkleeden of vermommen, alles op poene van vyff goudguldens.

Klassenfoto.

VGLO-school 1952/1953. In de Sterre der Zeestraat werd enkele jaren na de oorlog een huishoudschool gevestigd, waar Heerder meisjes onderwijs kregen in o.a. koken en bakken, zoals uit de foto blijkt.

Bovenste rij: Annie Budij, Elly Zeegers, Mia Vandeboorn, Christien Custers en Tiny Prikken.

Middelste rij: Gerda Prevaas, Marietje Rouvroi, Soeur Therese, Elly Nix, Griet Tellings, Juffrouw Widdershoven, Marietje ?, Mia Hofman en Els Waber.

Onderste rij: Mia Reitz, Annie Jorissen, Mia van Elveren, José Geurtjens en Corrie Walraven.